

№ 21., 1924/25.

4—

19. I. 1925.

11/II

COMEDIA

Najveća češka pjevačica Ema Destinnova
gostuje u Zagrebu, Beogradu i Ljubljani.

Највећа чешка певачица Ема Дестинова
гостује у Загребу, Београду и Љубљани

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Владислав Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Ema Destinova

Prigodom njenog gostovanja u Zagrebu, Beogradu i Ljubljani.

Našoj muzikalnoj publici pružila se napokon prilika, da može u svojoj sredini čuti i pozdraviti najveću češku pjevačicu, jednu od najvećih slavenskih umjetnica uopće. Naša slavna Milka Trnina i Ema Destinova dva su imena, koja su — možemo ustvrditi mirne duše — osvojila ne samo Evropu, nego čitavi svijet. Ta dva slavenska imena izazvala su puno oduševljenja u Njemačkoj (za vrijeme Wagnera!), u Engleskoj, i čak u dalekoj Americi. Pobjednosnim putem, što ga je prva utrla i započela Milka Trnina, prokročila je Ema Destinova stižeći uz bok besmrtnog Enrica Carusa lovoričke slave i dijeleći ih s njime.

Slava Eme Destinove nije slava jednog modernog poslijeratnog „stara“ stvorenog reklamom, klakom i razvikanošću. To je slava jedne velike, silne, i snažne umjetničke individualnosti, koja se je izgradila svojom snagom i energijom, i koja se je afirmisala svojim visokim pozitivnim umjetničkim kvalitetama. Njezin kristalan, snažan, dramatski a u isto vrijeme topao, nježan osjećaj puni ton, izrađen savršenom i preciznom školom, dao joj je ono veliko i počasno mjesto umjetnice od ranga, koji danas gotovo i nema.

Ema Kittl rodila se u Pragu. Isprva je studirala violinu htijući postati virtuoskinjom, ali se nakon svršenog studija violine posveti pjevanju. Prva izadnja učiteljica bila joj je sama slavna pjevačica Maria Löwe Destinova, kojoj u čas ona odabere svoje umjetničko ime. Destinova je debutirala 1898. kao Santuzza u Mascagnijevoj Cavalleriji u Kraljevskoj operi u Berlinu, gdje nakon ogromnog uspjeha bude angažovana i ostaje sve do 1908. obnašavši počasni naslov kraljevske pruske komorne pjevačice. Najmarkantniji momenti i data iz njene umjetničke karijere su godina 1901., kad je kao posve mlada pjevačica pjevala na velikim „Festspielima“ u Bayreuthu Sentu u Wagnerovom „Ukletom Holandezu“, zatim godina 1907., kad je u Parizu kreirala na Operi Straussovu Salomu, neiza toga gostovala u Londonu, a u zimi 1908. započela krunu svoje umjetničke karijere kao primadona Metropolitan Opere u New-Yorku i najslavnija partnerica Carusova.

Nema gotovo ni jednog većega grada u Evropi, u kojem ona nije nastupala, a nema gotovo ni jedne sopranske partije, koju ona nije pjevala. Njen je repertoar upravo nepregledno velik i bogat i opsežan. Njenu jaku muzikalnu individualnost proširuje još ista činjenica, da se ona bavila i kompozicijom, te je komponirala veoma mnogo opsegom manjih opusa. Osim toga radila je i na literarnom polju napisavši dramu „Rahel“, dva opera libreta, nekoliko novela,

pjesama i t. d. Sada živi na svom dobru Stražu u češkoj, gostujući isključivo u Pragu i na ostalim većim pozornicama svoje domovine.

Naravski da ovih nekoliko mršavih podataka ne može dati n. priblžne slike njenog velikog i bogatog stvaralačkog rada, za kojega, se još uvijek može reći da je u zenitu. Ta Ema Destinova je još mlada, tek joj je nešto preko četrdeset godina.

Ema Destinova došla je k nama prvi put. Mi je pozdravljamo i primamo raširenih ruku. Mi pozdravljamo u njoj veliku slavensku umjetnicu, koja će na našoj sceni inkarnirati nekoliko vječnih umjetničkih likova, koja će nam pokloniti nekoliko trenutaka krasote i čara svog divnog glasa. Mi je pozdravljamo s jednom jedinom željom: da nam i opet što prije dode, i da postane stalna gošća svoje južne slavenske braće.

L.

Kompromis dramske evolucije.

Vječno čudjenje!

Naša čudjenja produžuju se u beskraj: postaju težnja. Težnja je najpozitivniji izražaj naših čudjenja. Naslućivani dogadjaji u „nedohvatu“ draškaju nas na čudjenje. Težnja je prelaz naših konkretnih doživljaja na drugu obalu; na obalu naših čudjenja.

Evolucija, sporija od naše težnje, nosi nas preko mosta. Taj most je beskrajno dug. Usprkos toga mi zastajemo na mostu, ne mičemo se, čekimo se, čekamo.

Danas više ne može biti govora samo o konturama novih umjetničkih dogadjaja na obali savremenoga danas. Ako mi iz pseudodanašnjice razabiremo tek konture, tome je kriva distanca prelaza.

Sve se upotpunjuje: forma jedne umjetničke oblasti upotpunjuje, uvjetuje drugu.

Drama — scena danas je najpozitivniji umjetnički izražaj usprkos novih traženja, novih eksperimentovanja, novih tehnika. Osim toga scena je najinteresantnija,

Individualnost nove, savremene scene — fraza jalove borbe.

O masi, publici i pametnom percipijentu mogu se imati različita uvišena li nepovoljna mišljenja. Svejedno. Bez obzira na njegove kvalitete, a uz pretpostavku da ima u njemu preduvjeta za prijem umjetničkih doživljaja, njegovo privatno mišljenje postaje apsolutno sporedno.

Nova scena ne apelira na uvidjavnost poštovane publike. Ona živi zbog te publike i publike u teatru ne može da se otme teatru.

Nova scena ne maskira se literaturom. Literatura — mamać publike postao je bić po publici. Na berzi umjetničkih manifestacija doživljjava teaterska literatura katastrofu.

I one scene, koje se ne povode za Tairovim, odriču se literature. Literatura postaje u teatru sekundarna.

Tairov je uvjeren, da će se budući savršeni teatar posve odreći napisanih „komada“ i stvoriti svoj vlastiti scenarij.

Znameniti umjetnici pomrli u godini 1924:
Anatol France romančijer, Hans Toma slikar, Giacomo Puccini skladatelj, Ferruccio Busoni skladatelj i pijanist, a u sredini Leonora Duse, slavna tragedkinja. —
Slavni umjetnici umrli u 1924. godini:
Anatol France romančijer. Hans Toma slikar. Giacomo Puccini kompozitor, Fer-
ruccio Busoni kompozitor i pijanist, a
u sredini Leonora Duse slavna tra-
gedkinja.

Uspjele maske. g.g. Viktor Leljak i Stjepan Šulentić kao bogalji u „Božjem čovjeku.” Успех маске. Г.Г. Виктор Љељак и Стјепан Шулентић као богали у „Божјем човеку.”

Olga Obrova solistica zagrebačkog baleta vratila se z dopusta i ponovno nastupa.
Foto Tonka, Zagreb

Олга Оброва, солистица загребачког балета вратила се с допуста и поновно наступа.

Ne danas, niti sutra. Zato je potreban i novi režiser i novi glumac. Evolucija ima da reorganizira čitav sistem. Nova generacija ima da rodi ansambl s velikom odlikom stvaralačke povezanosti.

U miljeu i teatrima vrlo dalekim od apsolutno nove scene ipak se već čisti teren za dolazak nove scene.

Cišćenje terena ne znači sretno ukidanje velikih stavova. Na-protiv: stvaranja ansabla, koji će reprezentovati star kao cijelinu.

Naše vrijeme i naš milje prelazi preko mosta. Naši su rezultati do ovoga časa kompromis.

Tairov veli: „Ako današnji teatar još ne može da se posve odreće napisanih komada mora da ih barem tako upotrebljava, kako mu to odgovara: kao materijal. Teatar ne smije da služi literaturi“.

Mi smo i od toga još daleko.

Moglo bi se reći: mi još nismo ušli posve ni u kompromis.

Realistička scena dominira. Primjesa nerealističkoga na sceni, koja bi znala da bude kompromis, postaje zbog loše literature — blef.

I opet: nije kriva scena. Kriva je literatura. Ona bi uvijek htjela da terorizuje scenu.

Blefovi postaju očiti i radjaju skepsu u malodušnom i neupućenom percipijentu.

Cilj novoga teatra je autonomna scena.

Kompromis: udaljivanje od literature i realizma.

Takozvana realističko-simbolistička scena slaba je usluga publike, koja se vječno čudi i teži za definitivnim izražajem svoga vremena.

Razumljivo: spoj realnosti i stvaralačke fikeije, iako kompromis buduće savršene scene, nije plastičan za perspektive budućeg pozitivnog scenskog izražaja za percipijenta.

Sukob realnosti i fikeije na sceni stvara haos, zbrku, komplikovanost u interpretaciji realnih figura na sceni i u očima publike u auditoriju.

Haotičnost i komplikovanost sukoba nastaje zbog predmijevanja realnoga u realnosti čovječje svijesti.

Zapravo: sa stanovišta kreativne fikeije i sa stanovišta neovisnosti scenskoga života od realnoga života, stvar je divno jednostavna, ni malo komplikovana.

Scenski problem? — Moguće! No jedino zbog literature — autora, koji scenski nije načistu.

Zbog lica, koja su — recimo — i tehnički i simbolički postavljena u dvije sfere: 1. sfera realnoga, 2. sfera fikeije (simbola).

Problem — ako postoji — riješava se sam po sebi: tehnika nove, današnje, autonome scene stupa u konkubinat s „fikejom realnoga“ dogadjaja (fabule) izvan umjetnosti. — Kompromis!

Pirandellova drama „Šest lica traže autora“ jedan je ovakav namjerni kompromis.

Školski primjer scene, u kojoj se prstom upire u most, preko kojega treba da se predje iz životo-scenskoga realizma u umjetničko-scenski autonomizam.

Pirandellovi „Šest lica“ uzimam kao primjer. Tu dramu uzimam zbog toga, jer je ona od svih dosad kod nas davanih kompromisnih stvari najscenskija, najbliža novome.

Ona se zapravo tek polovični kompromis: realizam u spoju sa nekompromisnim dijelom scene: autonomna scena — stvaralačka fikeija.

Ovakove scenske manifestacije ne mogu danas više da budu senzacija i otkrivenje jednog novog scenskog tipa, osim za najširu masu percipijenata.

Danas, kada „mi Evropa“ i „mi Rusija“ nosimo već davno jedan definitivno novi izgradjeni scenski tip u sebi i jobovskom strpljivošću čekamo na njegovo ožitvorenje, danas mi pokušaje kao „Šest fikeija“ pozdravljamо kao zakašnjele preteče novoga teatra, nove scene i novoga gledanja na umjetnost uopće.

„Teatar u teatru“ nije samo parola Tairovljeva. To je parola današnjega vremena, današnje scene.

Ne samo idejno: da se u teatru ima igrati teatar, a ne život, nego i po tehničkoj strukturi.

Idejnoj evoluciji nove scene učinio je na primjer Pirandello veliku uslugu: kontrast realizma (jedne akcije, koja je životna i nije umjetnička — kazališni pokus) i scenske akcije fiktivno realnih lica (figura rodjenih u autorovoj mašti s umjetničkim relacijama spram te scenske akcije) doveden je do „zorne“ predočbe,

Ovakva drama može da bude u našim očima komplikovana, dok nismo spoznali pogrješku autorovu. Tako na pr. „Šest lica“ koja su fikcije i koja dolaze ne bi smjela da dolaze s ulice. Tako autorov tekst.

To je promašena koncesija učinjena gledaocu, koji će da se još više zaplete.

Lica (fikeije) dolaze zapravo direktno iz autorove mašte na scenu. Ona nisu imala nikakvi dogadjaj prije toga u realnosti, u životu. Ona uopće nisu prije živjela. Ona nam ne ponavljaju na sceni taj dogadjaj.

„Šest lica“ živi na sceni po prvi put svoj umjetnički doživljaj.

Njihovo je proživljavanje moguće jedino na sceni: ona su fikcije, koje mogu jedino na sceni da se realizuju scenski.

Njihov scenski život nije ponavljanje. To bi bilo ponovno doživljavanje jednog već proživljenog dogadjaja. Dakle takozvani realizam.

Svaki njihov doživljaj je isključivo umjetničko — scenski.

Svaki nastup intaktan.

Ovo Pirandello nije proveo konzekventno i u tom leži njegova najveća pogrješka. On iz svoje ustaljene oblasti kreativne fikeije još uvijek zaviruje preko plota — u životnu realnost.

Evolucija je spora, a naše su smjelosti često još sporije.

Duh i vrijeme i publika traži novo.

Svako novo, čim je ono pozitivno, pa bilo i slabo, uvijek je toliko jako da kapacitira publiku.

Evolucija je spora.

Naša čudjenja postaju težnje, sve intenzivnije težnje.

Takovi smo mi: publika.

Ka Mesarić.

Autor i njegov interpreta, Marko Vučković kao "Hasanaga". Lujo Šafranek-Kavić, kompozitor "Hasanaginice" — Atelier Tonka, Zagreb. —

Болеслав Печек, као конкордант у Цинкареону „Покушену“ —
Јосип Херцо прослави је у Сплиту 25. годинама када
је композиторског терактора ради.

Bogoljub Petek, kao konkordat u Cankarovem "Pohujanu", — nešto više preusmjerio je u Splitu 26. godinomještu kompozitorskog rjeđa.

Казалиште и политика

Новосадски „Видовдан“ донео је у свом броју од 5 јануара, интересантан допис из Дубровника у коме се говори о једном најновијем догађају у нашем старом граду. Comoedia објављује из њега најкарактеристичније ставове, у намери да тиме ода своје негодовање, што се политички односи преносе и на позориште.

У Дубровнику постоје две позоришне дилетантске трупе, које имају за циљ приређивати у нашем дубровачком театру — који је нажалост запоседнут од кинематографа — разне позоришне комаде. Једна је дружина под управом г. Нардели, а друга под управом г. Турине.

Већ читану сезону рада имали смо прилике видети од прве групе врло добро изведене комаде: „Обичан Човек“, „Мадам Монгоден“, „Повратак“ и т. д. као и од друге „Кип Јању“.

Репертоар се почeo спровољавати за јануар. Прва група имала је давати „Протекцију“, а друга „Сумњиво лице“, оба комада од нашег најпознатијег комедиографа г. Бранислава Нушића,

Сада тек долази најважније и најжалосније.

Наше политичке власти нашле су сходним „препоручити“ поменутим дужинама, да не дају „Протекцију“ и „Сумњиво Лице“, јер су на врагима избори, а у истим комадима има насуса, на основу којих би могло доћи немира!)

Е па да човеку не стане памет!

Штамо ми самозване критичаре (реч је о полицији) шта има у горњим комадима што није у складу са данашњим стањем у држави или на темељу чега би могло доћи до немира?

Ако се она (дубровачка полиција) опет толико брине да онемогући распиривање страсти, зашто се не прошета мало по јавним политичким зборовима и зачепи уста разним демагозима, који јавно блате и државу и власт и све, зашто не цензурирају новине, које су дневно пуне најглазнијих погрда на државу, него долазе са збором „Протекције“ и „Сумњивог лица“, у којима немашта што би могло узнемирити ни најгорченијег опозиционара ни најтојалнијег присташу владе.

Е па зашто онда?...

Дилетанти су овим гестом културне полиције доста изгубили, али нека устрају, јер публика ће казати своју када се буду комади давали.

„Протекција“ мора на бину, а онда нека се протекциониши — буне колико год хоће.

Онима који воле наше позориште

За идеју позоришта

Друштво за Српско Народно Позориште у Новоме Саду, које се већ шесдесет година брине за познато Српско Народно Позо-

ште у Војводини, позива на упис у чланство и на давање општинских и других субвенција, па каже, како му је задатак: да организује позоришни покрет на нашем Северу, да позоришну идеју високо дигне, да обнови сјајни позоришни покрет у Војводини шесетих година прошлог века, да организује дилетанске дружине, спреми гардеробу за њих, и распари их у пајмања села; да издаје позоришну библиотеку и да заувек обезбеди елитну позоришну дружину, која ће посећивати места у Бачкој, Банату и Срему а својим узорним представама гостовати широм Отаџбине, и служити на углед народне иницијативе и културног рада нашег народа. Друштво за Српско Народно Позориште има три врсте чланова. Редовни члапови уплаћују 300 динара једном за свагда или у оброцима за 5 година, основачи уплаћују 1000 динара уједанпут или у оброцима за пет година и добровори, који уплате 5000 динара уједанпут или у оброцима за пет година. Чланови по Уставу 1864. уписаны моле се, да се, којима је могуће и којима је Бог дао, наново унишу према данашњем позиву. Кореспонденција и новчани приноси упућују се: Друштво за Српско Народно Позориште у Новоме Саду (у Матици Српској).

Мале вести:

Гостовање гђе Вике Чалетове

Одлична драмска субрета, чланица београдског Народног Позоришта гђа Вика Чалетова гостовала је у току прошле недеље у осјечком Народном Казалишту, у операма „Трубадур“ и „Тоска“. Ова друга опера дата је у спомен њеног недавно преминулог композитора Пучинија.

Довршен превод нове опере од Пучинија.

Г. Тодор Манојловић, познати књижевник и наш сарадник, довршио је ових дана свој превод познате и врло интересантне Пучинијеве комичне опере „Цани-Сикин“.

„Цани-Сикин“ је опера у једном чину, део његовог чуvenог Триптихона. Компонована је 1917 године.

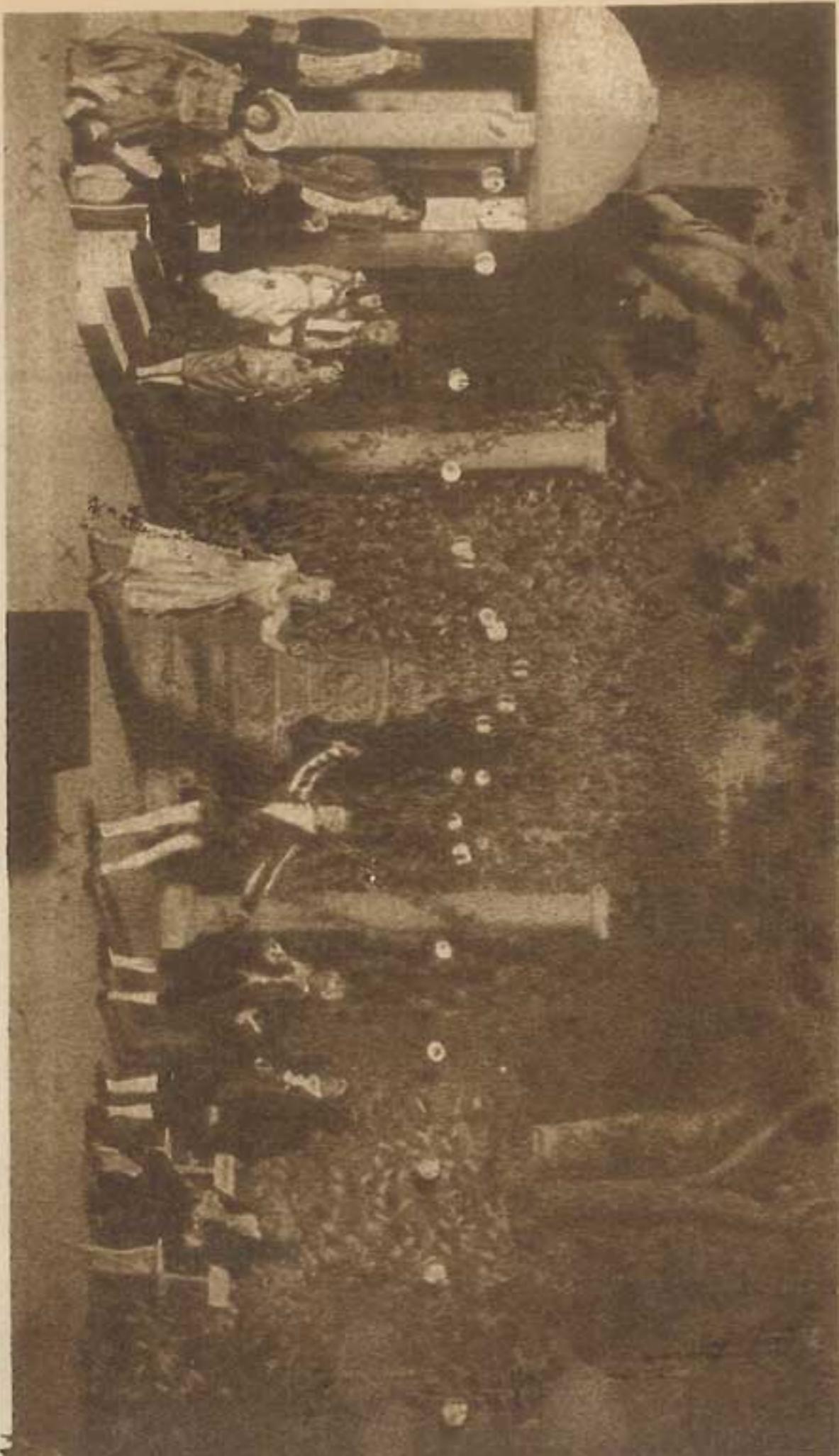
Саже је израђен по једној интересантној анегдоти из Фијоревце, на коју се прави алузија у Дантеовом „Паклу“.

Умро директор бечке Музичке Академије.

Познати диригент Фердинанд Леве, доскорашњи директор конзерваторијума који је положај морао недавно да напусти због болести, умро је ових дана у дубокој старости. Био је чуven диригент симфонијских концерата, и као такав популаран у целом свету.

Педесетогодишњица Велике Опere у Паризу.

Као што смо већ јавили, Велика Опера у Паризу славила је

"Psyche" na splitskoj pozornici (X) Mansvjetova, (XX) Rakuša, (XXX) Dinić III. čin.
— Foto „Olimpija“ — Сплит. —

Splitsko Narodno Pozorište: "Kralj Lear", Сплитско Народно Позориште: "Краљ у режији г. Јовановића који игра насловну улогу. "Psyche" (I čin) (X) Mansvjetova, (XX) Rakuša, (XXX) Jovanovička. Сплитско Народно Позориште: "Лир", у режији г. Јовановића који игра насловну улогу. "Психа" (I чин.) (X) Ман- свјетова, (XX) Ракуша, (XXX) Јовановићка)
Фото „Олимпија“ — Сплит.

ових дана педесетогодишњицу своје зграде. Том приликом изведен је дивни балет „Триумф Љубави“ од старог класичног композитора Лили-а.

Премијера Ростановог „Сирана од Бержерака“ на љубљанској позорници.

Првог јануара по новом дату је на љубљанској позорници премијера ове познате Ростанове херојске комедије.

„Сирано од Бержерака“ није дат после рата никде у нашој земљи, док је пред рат изнет на београдској позорници са ретким успехом, моралним и материјалним.

Лео Слезак у бечком Bürgertheater-у

Лео Скезак, славни тенор, који је прошле године имао нечувен успех у Београду и Загребу, ангажован је од управе бечког Bürgertheatra да прими главну партију у новој оперети „Ви“ од Петра Маскања.

Наши у Америци

Успех једне Карловчанке у Њујорку.

Карл вчанка, оперетска певачица г-ђа Хилда Крамер, бивша чланица јечке „Фолкс опер“ борави већ дуже времена у Њујорку.

Почетком децембра учествовала је она са две концертне тачке у Labor Temple-у, на једној великој забави. У „New-Yorker Volkszeitung“ и после неколико дана догесена је тим поводом ванредно похвална критика о певању г-ђе Крамер.

Крајем јануара г-ђа Крамер приређује у Eoleon-Halle-у свој концерт.

Новосадско Народно Позориште

Нове премијере,

Ова се сезона у овом позоришту може с правом сматрати као врло активном. После десетине досадањих премијера, од почетка ове сезоне, Новосадско позориште већ спрема нове ствари.

Тако после Саломе у режији г. Вершчагина, даваће се „Грађанин као племић“ од Мотијера. Главну улогу Журдена игра г. Динић а у комаду су запослени и сви драмски и оперски чланови. Припреме комада приведе се крају те ће дело бити изведено с великим успехом.

Исто тако подељен је већ и Лабишов „Флорентински шешир“, комад с певањем и балетом, у режији г. Веснића. Главну улогу игра и пева г. Врбањац, а запослени су такође у великим партијама г-ђе Оливери, Крајчевићка, Сибирјакова, Кучера и т. д. и г.г. Динић, Спасић, Васић, Очић, Живановић, Клеменчић и др.

Врше се припреме комада украинског председника вјаде Виниченка „Лаф“, у режији г-ђе Лескове. Главне улоге су у рукама г-ђе Лескове, Хранчевићке и г.г. Веснића, Спасића, Јовановића и Љ. Стојчевића.

Унутрашњосӣ

Тимочко Позориште

Алексинац, јануара 1925.

Овде већ неколико недеља гостује Тимочко Повлашћено Позориште под управом заузимљивог г. Петра Христилића, познатог глумца и вође позоришних дружина.

Успех који је г. Христилић са својом трупом овде постигао прилично је велики а његов труд, да што више задовољи своју публику, за сваку је похвалу.

Репертоар, који је за ово кратко време приказан био је врло разноврстан, што је свакако заслуга и његовог главног помагача, редитеља и protagonисте, г-ђе Олге Илић.

Од чланова трупе морамо похвалити г-ђу Јовановић, г-џе Бакаловић и Коларевић, и г. г. Богојевића, Живковића, Јовановића и младога г. Милосављевића.

Немачко Позориште у Темишвару.

Према недавном наређењу румунског Министарства Просвете, а да би се изјапло на сусрет жељи немачког становништва у румунском делу Баната, ове ће сезоне једно немачко позориште давати три месеца представе у Темишвару.

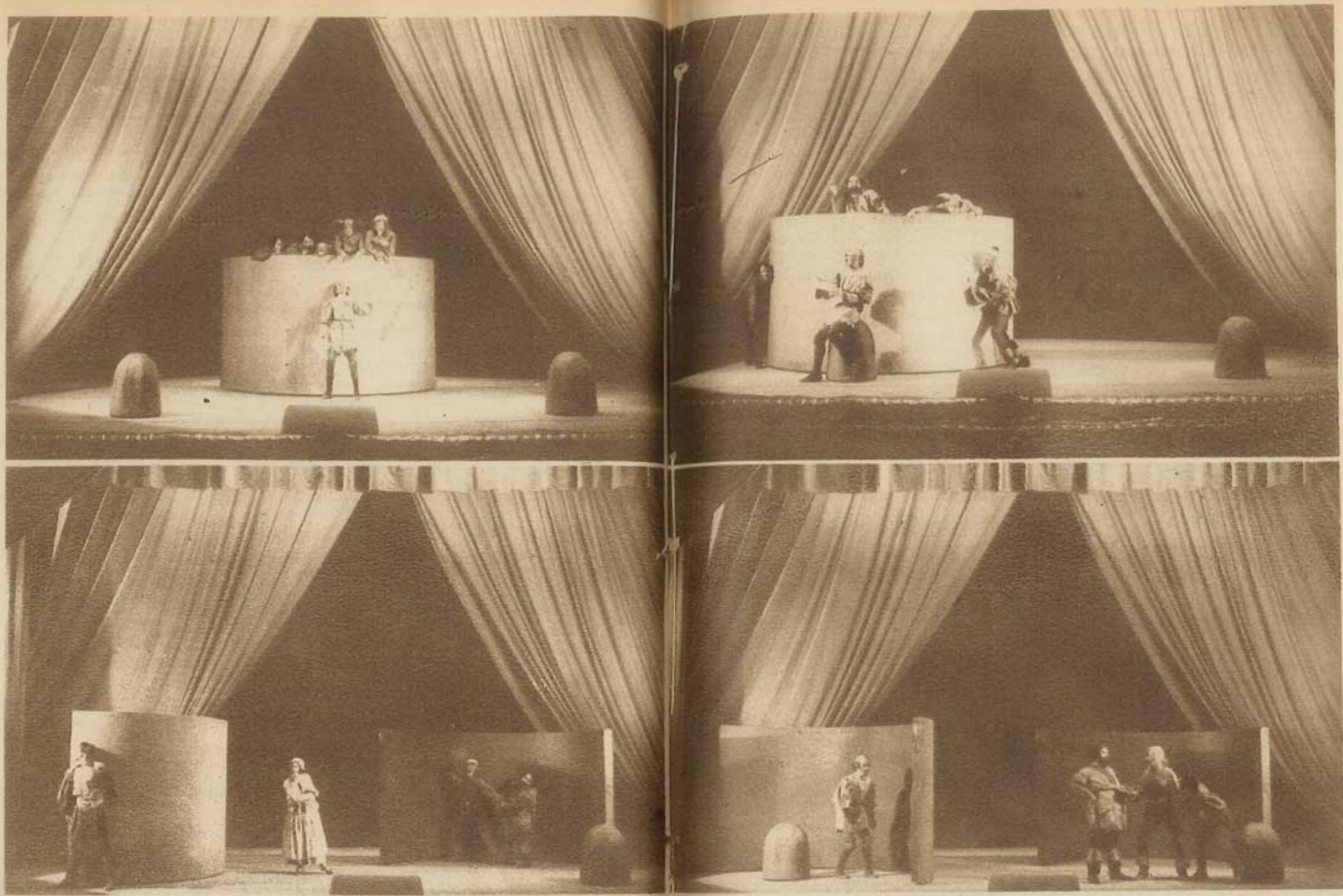
15 овог месеца даће се прва оперетска представа, а драмски део трупе почеће свој рад доцније.

Жеља би била од наше стране, да румунско Министарство Просвете дозволи и неком нашем позоришту да гостује међу нашим живљем на румунској територији.

Позоришни живот у Чехословачкој

Једна бурна премијера у Прашком Народном Дивадлу

Прашки Народни Дивадл доживео је ових дана једну врло бурну премијеру, што је с обзиром на националну традицију ове куће врло ретка појава. Играла се религиозна гротеска белгијског писца Анрија Суманџа »Будући месија«, која је недавно играна опет са лармом у Брислу и у Паризу. У Прагу су се међутим узбудили духови још пре него је комад изложен на позорници. Цензура се противила да да дозволу за приказивање, али је ипак дала пристанак кад су је

Scene iz Babićeve inscenacije „Na Tri Kralja“, koje je djelo u režiji Branka Gavelle naišlo na veliko priznanje i u inostranstvu.

Atelier Tonka.

Сцене из Бабићеве инсценације „На Три Краља“, које је дело у ре-
жији Бранка Гавеле нашло на велико признање и у иностранству.

напали извесни крижевни кругеви. Реклама за тај комад била је на тај начин учињена, а управа Народног Дивадла није жалила труда ни новаца, да се комад што боље инсценира. Па ипак било је узалуд. У другом чину дошло је са галерије и из партера до толиког оштргог протеста, да се завеса морала спустити у сред саме игре, и комад је доигран само са великим напором. Истина је, да је већина публике угушила протест у току самог приказа, али квалитети комада запечатили су сами његову судбину.

Скоро цела прашка литерарна критика енергично је одбила комад, који доста неукусно третира религиозне проблеме без обзира на политичку странку. Сам Јарослав Хилберт, нестор чешких критичара, који је енергично раније противствовао против забране цензуре, одбио је сада комад као типичан изрод једне несрћене душе поратног спекулатизма. Тако исто и цела клерикална штампа усталла је противу овог комада.

Разуме се да је комад после свих тих напада, забрањен понова и скинут с репертоара.

Француски класири на позорници „Ставовског Дивадла“.

»Ставовски Дивадл« приказао је ових дана новоспремљени комад »Тускаре« од Ле Сажа, и комедију »Меркаде« од Балака. Оба је комада инсценирао сликар и писац Јозеф Чапек, а режисери су били Јар. Хурт и В. Новак. Ти комади међутим нису имали особитог успеха, јер су били превише скраћени, сваки само на један чин, и јер је атмосфера времена у коме се по оригиналима догађа, потпуно убијена претераним модернизирањем.

Угарска

Скандал са Мaskaњијем у Пешти

После поновљених неуспеха у приређивању концерата Мaskaњијевих у Пешти, чemu су били узрок сувише мало проба, дириговао је Мaskaњи у пештанској краљев. Опери, Пучинијевом опером, »Тоска«. Представа која је припремљена са само једном пробом, претворила се у прави уметнички скандал. Музички критичари пештански тврде да овако рђаво извођење »Тоске« није још било.

Пјетро Мaskaњи, чије је гостовање у Пешти, збиља био скандал, сада је отишао у Праг да тамо гостује диригујући којом талијанском опером.

Аустрија

Рихард Штраус враћа се у бечку »Штатоперу«

Говори се да је аустријски Министар Просвете, др. Шнајдер, са др. Рихардом Штраусом почeo нове преговоре, да би маестра приволео да се понова врати у Државну Оперу. У томе смислу развила се жива преписка, која се завршила једним писмом др.

Штрауса у томе он јавља да је би дефинитивно спреман да се најесен у Државну Оперу врати. Ати он не мисли да прими директорски положај који је јавије заузимао, већ он жељи да се запосли у некој другој форми.

Према овоме се претпоставља да ће питање капелника, бити решено само у споразуму са њиме, и да ће у исто време бити и решено за у будуће проблем о границима његове надлежности.

И ако преговори внесу потпуно завршени и све тешкоте вису уклоне око састава уговора са њим, ипак има наде да ће се доћи до сагласности између маестра и министарства, с обзиром на маестрову чврсту одлуку да жељи да се врати у Државну Оперу.

Париске занимљивости

У Паризу сада се уврго једни нов обичај. У величим, модерним магазинима где се продају луксузне ствари, приређују се одлични концерти од најбољих уметника. Тако је чувена радња чарапа „Chez Margu“ увела по подне стала симфонијски концерат.

А пред католички Божић, велике радње децијих играчака, приређивале су са циркусним, па и позоришним уметницима читаве представе „оживљених лутака“. Глумци су били обучени и маскирани исто онако као што је дотична радња имала лутака, пајаца, џерија, полипинела, ѡављана и т. д.

*

У Паризу су сада најславнија три кловни, браћа Фрателини. О њима је било говора у „Сомедији.“

Неки дан умро је син једнога од ова три славна и омиљена кловна. Тај дечак и ако врло млађ, тек је имао око петнаест година, био је тако је кловни и имао успеха код публике. Сахрана овог младог кловна била је тако свечана и праћена толиком масом света, махом деце, да је сва париска штампа била запрећена.

Ово је најбољи доказ да циркус и њихови артисти, кловнови, још увек имају много прврженика и обожавалаца.

*

Ако постоји једна хаљина о којој се данас толико води рачуна у свету, то је хаљина коју господија Мистенгет, чувена ревијска глумица у Паризу, носи ове време у једној ревији на позорници „Casino de Paris“.

Та хаљина не пошта чак ни сто двадесет хиљада франака (по данашњем курсу преко четард стотине хиљада динара). Али треба одмах рећи да је она састављена од перја рајске птице, ноја и још неких других врло скупоценог перја. То је перје првог квалитета, тако да нема перцета које једно једини не стоје бар сто франака. Зато за господијом Мистенгет, кад се она појави на

Jakob Gotovac, tajnik opere Narodnog Kazališta u Zagrebu. Dirigira operetu "Boumarché" u Kazalištu u Tuškanцу. — Foto „Tonka“, Zagreb.

Aleksandar Binički režira operetu "Boumarché" u kazalištu u Tuškanцу u Zagrebu. — Foto „Tonka“, Zagreb.

позориши, крију се и неколико личности, које у ревији немају друге улоге до те, да чим озаже да се које перце откинуло од хлапице, полете за њим.

Потребна је једна нарочита кројачица, да сваки дан пред представе дотерије ову хљавину.

Актуалије

У Цариграду позоришна публика ширајкује.

Општинска управа Цариграда недавно је решила да се сви спектакли у граду морају завршити у $11\frac{1}{2}$ часова у вече. Ова нареџба имала је непредвиђене и пекељене последице.

Сва позоришта, варијетети и биоскопи дају своје представе пред празним клубама, јер публика неће да је нико гони да долази на представу које почини у девет часова у вече.

У Цариграду се, као и у Паризу доцкан вечера, ово важи сада за европски део вароши, звани „Пера“ — тако да публика сада тражи да спектакли почну тек у 10 часова у вече.

У противном — штрајк!

Филмски живот у Паризу

Париз, почетак јануара 1925 год.

Париски свет воли биоскопске представе. Скоро пред вратима свих биоскопа свет чека на ред по пола и више сата, ма да је зима и хладно време.

Заступљени су амерички и француски филмови. Много је успех имао амерички филм од Дуглас Фербенкса „Багдатски лопов“ у којему се види сјај оријента и машта богатства и фантазије из хиљаде и једне ноћи.

Интересантна је серија историског филмова. Американци из Холивуда нарочиту су пажњу обратили тој врсти филмова, са успехом су репродуковане сцене из Victor-a Hugo-овог романа *Notre Dame de Paris*. *Cecil de Mille* је својим најновијим филмом „Десет заповести“ постигао триумфалан успех „уметничког вештака“ у историјском филмовима. Он обнавља у свом филму историју Јеврејског народа, Мојисеја и са успешим начином покреће техничке тешкоће, кад Јевреји прелазе Црвено Море. Беда заробљеног народа изванредно је вешто приказана упоређујући је са блеском сјајних толата Мисирских Фараона.

Ремек дело француске филмске уметности је „Le Miracle des Loups“ (Чудо Вукова). То је такође историјски филм из Средњег века, снимљен је у јужној Француској и приказује сцене из живота краљева и борбе из XII века. Французи су хтели овим филмом да реагирају Американским историјским филмовима. Они су у тај филм сву своју уметничко-филмску снагу концентрисали;

у томе су и успели, јер су им влада и све државне институције у томе помогле. Филм је први пут даван прошлог месецда у Гречи, у присуству председника Француске Републике. Филм „Саламбо“ који се сада спрема, у коме се опет репродукује сјај истока, живот и обичаји оријента имаће пуно успеха.

M. Стојовић.

Анекдоте

Пред свечаним поздравом

Пре више година — причао је недавно један стари бечки новинар — давала се у бечком Бургтеатру премијера Ибзенове драме „За престо“. У елегантном једном рестоарану очекивали смо с извесним нестрпљењем Ибзена, који је обећао присуствовать банкету, приређеном себи у част.

Осим неколико представника „Слободног театра“ био је позван и Е. Кафка, уредник „Модерне поезије“, који је имао поздравити Ибзена поздравним говором. Млад, елегантан, с болесним руменилом на образима, тешко је очекивао час, кад ће најзад лично упознати великог мајстора.

Најзад се пред хотелом уставише кола и на улазу се појави мала карактеристична фигура Ибзенова. Ибзен се приближавао достојанственим корацима. Плећат, маленог стаса, глава као исклесана из мрамора, очи јасне и интелигентне, дуге косе и браде сличне белим праменовима, чини се као какав материјализован дух вечне борбе.

Дошао је велики час. Сиромах Кафка, блед као крпа, поклони се дубоко и прошапта: „Дубоко поштовани учитељу наш!...“

Али Ибзен као да се трже. Нагло га прекиде. Дигнувши руку у вис гласно и мирно замоли: „Пардон.. само један тренутак!..“ Кафка промени боју и збуњено занеме. Од осталих нико није смео ни макнути. Докле је Ибзен извукao из цепа плаву мараму, велику као нека застава и њоме убрисао лице и нос. Затим извуче из другога цепа велики чешаљ дотера косу, најзад узе понова у руке и вој цилиндар. Кад је тако удесио своју тоалету, да је у лицу изгледао као на свима својим фотографијама постави се Ибзен у војнички став, обрати се Кафки и без икакове сметње рече: „Молим.. изволите наставити...“.

Нове књиге

Маше и нега коже и косе

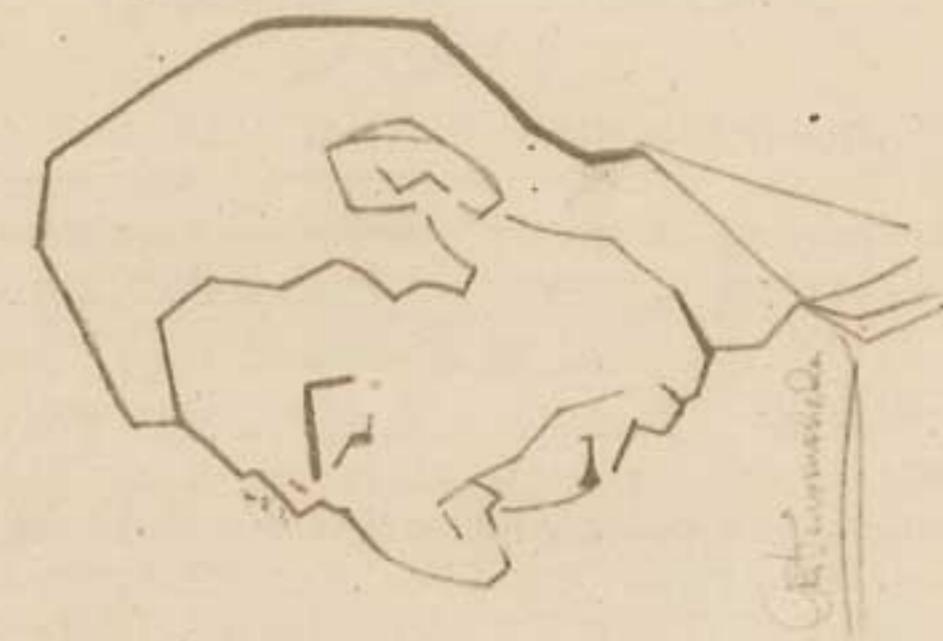
(косметика), са 35 слика, напис о Dr. Лука Ристић. Цена 40.— дин. Издању Св. Цвијановић, Београд.

Akademsko Pozorište u Beogradu: „Gau-deamus“ od Andrejeva: Velja Kosić kao Onufrije, R. Živanović kao Jirčev, Boić kao Kostik, P. Bogatićević kao Brav — Crtao St. Beložanski.

Akademsko Pozorište u Beogradu: „Gau-deamus“ od Andrejeva: Velja Kosić kao Onufrije, R. Živanović kao Jirčev, Boić kao Kostik, P. Bogatićević kao Brav — Crtao St. Beložanski.

Glavnačka škola u Beogradu: „Običan čovek“ od Nušića: Branko Tatić kao Arsa; g. Momčilo Milošević upravnik škole, režisao je predstavu „Običnog čoveka“; Nada Petrović kao Marija, Nada Petrović kao Marija, — Crtao St. Beložanski. —

EMA DESTINOVA

:-:-:-:- GOSTUJE U JUGOSLAVIJI! :-:-:-:-

Najveća češka pjevačica i jedna od najvećih slavenskih umjetnica uopće, slavna Ema Destinova gostuje u drugoj polovici januara u Jugoslaviji i to prema slijedećem programu:

U ZAGREBU:

- 14. januara koncert u vel. dvorani hrv. konzervatorija
- 17. januara „Madame Butterfly“ u Nar. Kazalištu
- 20. januara „Tosca“ u Narodnom Kazalištu :-:-
- 22. januara „Prodana nevjeta“ u Nar. Kazalištu.

U BEOGRADU:

- 25. januara „Madame Butterfly“ u Nar. Pozorištu
- 28. januara „Tosca“ u Narodnom Pozorištu :-:-
- 30. januara dobrotvorni koncert u korist društva za zaštitu mlađih djevojaka pod pokroviteljstvom Njezinog Veličanstva Kraljice Marije. :-:-:-:-:-

U LJUBLJANI:

- 2. februara koncerat u Narodnom Gledalištu.

Teatar u Madžarskoj

Moguće nigdje toliko kao u Madžarskoj razvijen je kult umjetničkih ličnosti. Oni svoje istaknute ljudi vole i cijene i kod njih je publika i to jedino publika onaj faktor, koja otkriva veličine. Mađari se ponose svojim umjetnicima i tko je ikada video jednu ovaciju, koju — recimo — peštanska publika prireduje svojim prima-donama u kazališu, ispred njega, na ulici i ispred stana, taj će jedino moći da približno shvati, koliko je njima stalo do toga da njihovi istaknuti ljudi budu veliki u očima čitave javnosti.

Kult ličnosti odnosi se naročito na umjetnike scene. Oni vole starove i zvijezde i oni su zbog tog šovinističkog odnosa spram ličnosti daleko od toga da shvate savremenu važnost ansamblističkoga teatra. Ipak, oni se nalaze na jednom ispravnom putu razvoja i oni će ovim putem sigurno da dođu do rezultata: zamjena umjetničkoga lica s cijelokupnošću umjetničkoga dogadaja.

Današnji stepen njihovoga razvoja u tom pravcu ima se više pripisati njihovoj karakterističnoj ertci ekspanzije i težnje za nacionalističkom afirmacijom u Evropi, nego li zaostalosti u paraleli umjetničkih događaja u svijetu.

„Viteški narod“ valazeći se na krivome putu svojih nacionalno-ekspanzivnih težnja, nije dospio da se sistematski izgraduje unutar granica svojih normalnih mogućnosti, već je svoju energiju prosipao u figurama ponešto čudnih eksemplara inteligencije na krivome tlu.

Danas, kada je svaka borbenost — manje više i kod njih — svedena na prave šinje: unutar sebe i za sebe, oni polako dostižu Nijemce i postaju praktični i aktuelni. Umjetnička akeija, jer uvijek ovisna o vremenu i utjecaju miljea i duha i prilika — protivno od starog i smiješnog protivnog principa — koncentrovala je također svoju energiju u jednome pravcu. Pešta postaje danas jedan od najaktivnijih umjetničkih — osobito scenskih — gradova Europe.

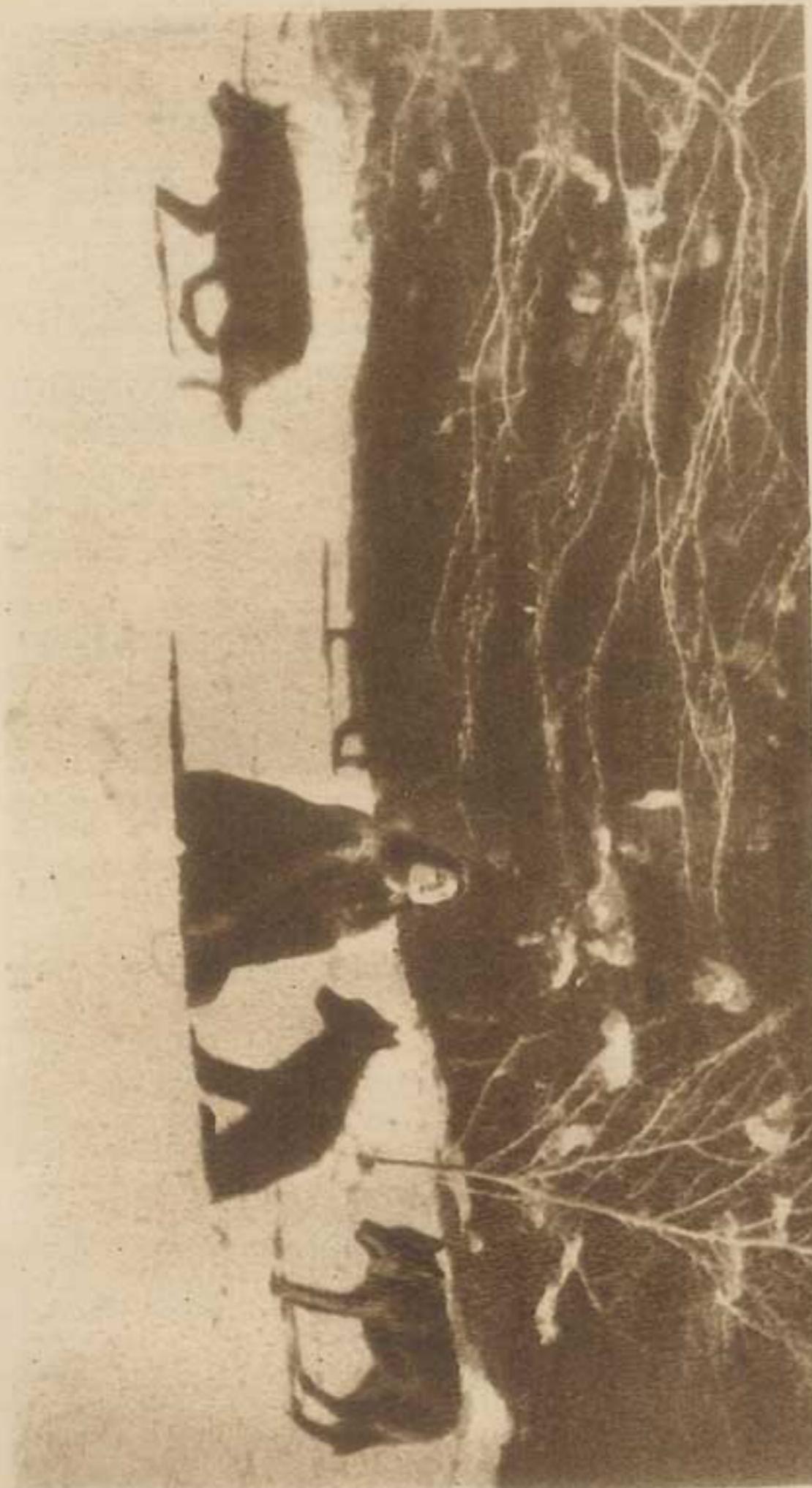
I mi, koji smo mladi i koji danas najposlijepije ipak svojim očima gledamo tu neku umjetnost, mi možemo da ne priznajemo ponešto reakcionarne smjernice i duh madžarskih kazališta, ali svaki od nas mora da se pokloni pred svežom aktivnošću njihova duha, jer tamo se radi i taj rad je pozitivan i tamo se umjetnost živi.

Budimpešta ima četiri državna kazališta: Operu, Narodno, Gradsко i Komorno kazalište. Nad ovim kazalištima vodi vrhovnu upravu poznati političar još iz madžarskih osvajalačkih vremena, barun Wlassics Gyula. Ova četiri državna kao i bezbroj manjih privatnih kazališta bilježu ovaj grad simpatičnom intenzivnošću.

Upovo ovih dana izmio je državni „Nemzeti szinház“ tri aktovke trojice mlađih madžarskih dramatičara. U Madžarskoj postalo je već kao uobičajeno, da svaki mlađi dramatičar počinje sa aktovkama. Bilo je upravo u posljednje vrijeme nekoliko slučajeva, gdje se mlađim, jedva dvadeset godišnjim, piscima pružila mogućnost, da vide svoje drame živjeti na daskama. U Pešti rijetko će se naći jedan direktor kazališta, koji mlađim ljudima — pokažu li makar i

Најјезовитија сцена у новом француском филму "Чудо вука", чија је премијера дата недавно у Великој Опери у Паризу. Сибирски курјаци вожбани су преко годину дана, да би се омогућило снимање ове сцене.

Najjezovitija scena u novom francuskom filmu "Čudo vuka", čija je premijera data nedavno u Velikoj Operi u Parizu. Siberijski kurjaci vježbani su više negoli godinu dana, da bi se omogućilo snimanje ove scene.

Filmsko kruštoice: Pola Negri u svom најновљем filmu; Žena мајада из Таскве, најлепша жена у Индији, појављује се у једном филму, сниманом у корист гледача у Индији.

Filmske lepotnice: Pola Negri u svom најновљем филму; Жене мајаде из Таскве, најлепша жена у Индији, појављује се у једном филму, сниманом у корист гледача у Индији.

malo sposobnosti i talenta — ne bi izašao u susret. Ovakove stvari daju se obično u malom intimnom teatru velikog „Nemzeti színháza“ i to pred uskim krugom pozvanika i stručnjaka. Na taj način svaki autor može da vidi svoje djelo na sceni, a dramatičar može tek tako da doživi radost stvaranja, ujedno pruža mu se mogućnost za daljnji rad i razvitak. Svaki direktor kazališta zna, da mladost ne treba ubijati i rušiti; ona, ako ne valja srušit će se i ubit će se sama. Mladost ne može nikada da bude opasna, jer se ona razvija sama. Opasna može da bude samo ona starost, koja se prokrijumčarila na rudo, sjeda za vrat i piće srž svakoj mladdosti, koja se usudi dagovori umjetničku istinu.

U toj stvari također su Madžari kavaliri. Oni puste svakoga da padne sam, ili da se afirmira sam. Oni ga puste da se vidi.

Tri nedavno prikazivane aktovke u „Nemzeti színházu“, koje su naišle na odličan uspjeh, napisali su mlađi dramatičari Vitéz Miklós („Cist posao“), Nyári Andor („Pred kolibom“) i Tury Imre („Teika Elizabeta“). Sve tri aktovke režirao je odlično Ráday Dénes, a u glavnim ulogama bili su zaposleni; Rózsáhegyy Kálmán, Somogyi Erzsi, Rákón Szidi, Nagy Teréz, Almássy Endre i Pethes Sándor.

U „Magyar színházu“ bila je 3. o. mj. premijera starijeg madžarskog pisca Fazekas Imrea „Altona“. Interesantno je, da se ta drama daje u isto vrijeme u šest raznih gradova u Evropi, i to u Pešti, Beču, Berlinu, Frankfurtu, Bukarešti i Kolozsváru.

Jednake uspjehe doživljavaju svojim scenskim djelima i nekoji drugi madžarski književnici, kao Molnár Ferenc poznat i kod nas, zatim Herczeg Ferenc. Ova obojica žive momentano u Beču i Biró Lajoš, koji živi u Italiji.

Madžarski Peđa Petrović, najbolji poznavaoce madžarskog seljaka (paraszt) Moricz Zsigmond piše novu dramu, koju se s velikim interesom očekuje u Madžarskoj.

Gotovo u svim madžarskim kazalištima, osim domaćeg na prvom mjestu, mnogo se propagira i strani repertoar. Ovih dana se igra u „Vígszínházu“ jedna od novijih stvari Franeuza Bersteina — „Staklena galerija“. U toj stvari igraju slavni Lukacs Pál, Varsányi Irén, Rajnai Gábor i Gombaszógi Frida.

Madžarska opereta ima svoj tip, a i na čardaš Madžari još nisu zaboravili. Dvije najnovije operete stekle su već svoju potpunu popularnost. To je „Poštarica Katice“ od Zerkovitz Béla u odličnoj režiji Tihányi Vilima i inscenaciji Batthya i „Notás Kapitány“ od Farkas Imrea, koja po svim madžarskim provincijalnim kazalištima puni kuće po dvadeset puta.

O madžarskim režiserima i pojedinim glumcima donijet ćemo iscrpljiviji izvještaj u jednom od slijedećih brojeva „Comoedie“.

Josip Hatze

Proslava 25-godišnjice kompozitorskog rada

U Splitu, u svom rodnom mjestu proslavio je 10. januara hrvatski kompozitor Josip Hatze 25-godišnjicu svog kompozitorskog rada svečnim koncertom svojih u glavnom još neizvedenih velsalno-instrumentalnih djela. Koncerat je bio pod podkraviteljstvom svih kulturnih ustanova grada Splita, te je svečar bio pozdravljen iskreno od muzičkih krušova cijele naše države.

Maestro je Hatze djak talijanskog kompozitora Pietra Mascagni-a, saučesnik i prijatelj najistaknutijeg stvaraoca moderne taljanske opere Ricarda Zandanaia. — Hatze je svoj umjetnički rad koncentrirao kao čisti liričar na vokalnu muziku, te je u svojim pjesmama (preko 60) za grlo i klavir nudio svoj najjači muzički izražaj. Njegove su pjesme bile u hrvatskoj muzičkoj tvorbi nakon Zajčave epohe umjetnički dogadjaja, doživljale su bezbroj izdavanja, te nema pjevača i pjevačice, koja nije pjevala Hatzeovih pjesama, od kojih su „Kad mladih umrijeti“ (prva Hatze-ova pjesma) i „Majka“ postale svojinom naroda. Napisao je još kantele za zbor i orkestar: „Noć na Uni“ (1903) „Eccodus“ (1911), „Resurrexit“ (1916), i „Gólemi Pan“ (1917); dalje nekoliko ženskih zborova uz pratnju klavira i vrlo ukusne harmonizacije narodnih pjesama iz raznih krajeva naše domovine za muški, ženski i mješoviti zbor. Od pozorišnih djela imala je veliki uspjeh njegova opera u jednom činu „Povratak“, koja se je izvodjala u Zagrebu, Osijeku i Bratislavu; napisao je i scensku muziku za dramatizaciju Botičevog eposa „Bijedna Mara“. — Soda uglazbljuje Ogrinovićevu oktavku „Proljetno jutro“.

Hatze je osećajem umjetnik-muzičar, koji u svojim djelima nigdje ne zatajuje svoju finu melodičku liniju i zdravu neprisiljenu harmoniju neromantičke epohe. Vrstan je pedagog pjevanja, štovatelj je te poznavaoce dobrih djela svih muzičkih epoha i struja od najstarijih do najradikalnijih, u prosudjivanju kojih ga vodi svjesno njegov istančani umjetnički ukus i osjećaj.

Maestro Hatze, slaveći 25-godišnjicu svog duševnog rada, u naponu je svoje mužeane dobe, te će nesumljivo u svojem dalnjem radu, kao oduševljeni pristaše naše nacionalne muzike, napisati djela, koja će za historiju naše muzičke tvorbe biti od prave i neproblematičke muzičke vrijednosti.

J. G.

Bilješke

Tito Strozzi na dopustu.

G. Tito Strozzi, reditelj zagrebačkoga Kazališta nalazi se već na dvomjesečnom naučnom dopustu u Berlinu. On se vraća u Zagreb koncem januara.

Nada Babić, pred zagrebačku izvedbu Нада Бабић, пред загребачко извођење „Scampola”, u kome igra naslovnu ulogu. „Скамполъ”, у коме игра насловну улогу
— Atelier Tonka —

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд-Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица, 22. „Макарије“ А. Д. Земун. — Odgovorni urednik Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja pretplata 180 dinara; polugodišnja 90 dinara; tromesečna 45 dinara. Preplata se šalje u Zagreb, Narodno Kazalište „Makarije“ A. D. Zemun.